

Hetkestä kiinni

- kokemuksia aikuisten saduttamisesta

Helsingin yliopisto / Avoin
yliopisto

Hämeen kesäyliopisto

Kasvatustieteen aineopinnot

Proseminarityö

Tuula Stenius

Huhtikuu 2004

HELSINGIN YLIOPISTO Ä HELSINGFORS UNIVERSITET Ä UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution – Department Avoin yliopisto	
Tekijä - Författare - Author Stenius, Tuula			
Työn nimi - Arbetets titel Hetkestä kiinni – kokemuksia aikuisten saduttamisesta			
Title Take a moment – experiences of storycrafting with adults			
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustieteen aineopinnot			
Työn laji - Arbetets art - Level Proseminaarityö		Aika - Datum - Month and year Maaliskuu 2004	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 35 sivua
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Tutkimuksen tarkoituksena on löytää kokemuksia sadutusmenetelmän käytöstä aikuisten keskuudessa. Tutkimusaineisto on koottu 20 sadutusmenetelmää käyttävältä henkilöltä sähköpostikyselyinä. Lisäksi kahta henkilöä on haastateltu käyttäen sadutushaastattelu-menetelmää. Tutkimus on kvalitatiivinen ja tutkimusaineiston kirjallisen materiaalin analysointi noudattaa fenomenografista tutkimusotetta.</p> <p>Tutkimuksen ongelmat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kuinka paljon, missä ja keitä aikuisia on sadutettu? 2. Minkälaisia kokemuksia on aikuisten saduttamisesta? 3. Mitä sadutusmenetelmä voisi tuoda aikuiskoulutukseen? 4. Voiko sadutusta käyttää haastattelumenetelmänä? <p>Tutkimuksen keskeisiä tuloksena sadutusmenetelmän käyttökelpoisuus aikuisten keskuudessa sai vahvistusta. Sadutus soveltuu ryhmän tutustumiseen ja kiinteyttämiseen ja sitä voidaan käyttää hyvin monenlaisissa vuorovaikutukseen liittyvissä harjoitteissa ja koulutuksissa. Aikuisten leikkimielisyyden puute ja estyneisyys tuli tässä tutkimuksessa sadutusmenetelmän kehittämisen haasteeksi. Sadutushaastattelu on kehittämisen arvoinen asia. Tutkimusaiheena voisi jatkossa olla myös kertojan näkökulma ja sadutuksen mallinnus aikuiskoulutuksen työvälineeksi.</p> <p>Monika Riihelän (1991, 200, 2003) ja Liisa Karlssonin (2000, 2003) kirjallisuus ovat päälähteitä sadutusta koskevassa osiossa. Filosofisen taustoituksen tuo Juha Varto (1992, 1995, 2003)</p>			
Avainsanat - Nyckelord Sadutusmenetelmä, vuorovaikutus, dialogi, kohtaaminen, hiljainen tieto, aikuiskoulutus			
Keywords Storycrafting, Interaction, Dialogue, Meeting, Tacit knowledge, Adult education			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopisto, Avoin yliopisto, Lahden toimipiste			

SISÄLLYS:

1. JOHDANTO	3
2. SADUTUSMENETELMÄ JA SATU AIKUISEN MAAILMASSA	4
2.1. Sadutusmenetelmän syntyhistoriaa	4
2.2. Sadutusmenetelmän teoriataustaa	6
2.3. Sadut ja tarinat aikuisten maailmassa	8
3. KESKIÖSSÄ KOHTAAMINEN JA KUUNTELEMINEN	10
3.1. Vastavuoroisuus ja kohtaaminen	10
3.2. Dialogisuus vuorovaikutuksessa	11
4. TUTKIMUSONGELMAT	
5. TUTKIMUKSEN TOTETUTTAMINEN JA TUTKIMUSMENETELMÄT	13
5.1. Tutkimusaineiston hankinta	13
5.2. Tutkimusmenetelmät	13
6. TUTKIMUSTULOKSIA	15
6.1. Sadutusmenetelmän laajuus tutkimusjoukossa	15
6.2. Sadutusmenetelmien käyttäjien kokemuksia sadutuksesta	18
6.2.1. Mieleenpainuvimmat sadut	18
6.2.2. Aikuisten ja lasten suhtautumisen eroista sadutukseen	19
6.2.3. Sadutusmenetelmän käytön jatkomahdollisuuksista	23
6.3. Sadutshaastattelu –menetelmästä kokemuksia	24
7. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDESTA	26
8. KOKOAVAA TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	26

LÄHTEET**LIITTEET:**

Liite 1: Sähköpostikyselylomake

Liite 2: Aikuisten satuja

1. JOHDANTO

Sadutus on suomalainen innovaatio. Sadutus on menetelmä, jonka avulla opitaan kuuntelemaan lasta. Sen ohje on yksinkertainen: ”Kerro satu, minä kirjaan sen sanasta saan, luen sen sinulle ja voit lopuksi korjata sitä, jos haluat.” (Karlsson, 2003). Stakesin tutkijan Monika Riihelän mukaan *aikuis*satuja alettiin tietoisemmin kirjata vuoden 1999 sadutuskoulutuksessa. Sadutuksen tavoitteena oli, että osallistujat saisivat omakohtaisen kokemuksen siitä, minkälaista on itse kertoa satu ja kirjata toisen satu.

Tutustuin sadutukseen ensimmäistä kertaa kaksi vuotta sitten Helsingissä Annantalolla järjestetyssä koulutuksessa. Sain tehtäväkseni ennen koulutusta saduttaa lasta. Kokemus oli vaikuttava, unohtumaton. Havahduin löytämään lapsen ajattelusta jotakin uutta ja ainutkertaista. Olen kokeillut sadutusmenetelmää myös aikuisiin, ja kokemukseni ovat olleet sen suhteen vaihtelevat. Toisaalta olen kokenut jotakin samaa löytämisen hurmaa kuin lasten kanssa, toisaalta olen huomannut aikuisten pitävän sadutusta lapsellisena ja siis vain lapsille kuuluvana.

Olin Stakesin järjestämässä sadutusmenetelmien kouluttajien koulutuksessa vuoden 2003 ajan. Tässä ryhmässä alkoi innostukseni aikuisten saduttamiseen lisääntyä. Käytimme paljon menetelmää opiskellessamme. Sadutuksen eri tapoja sovellettiin koulutuksessa, jotta koulutettavat ryhmääntyisivät ja voisivat päästä syvällisempään keskinäiseen vuorovaikutukseen opiskeltavia asioita pohdittaessa. Monet koulutukseen osallistuneista kokeilivat menetelmää aikuisopiskelijoiden kanssa omassa työssään. Niiden pohjalta nousi uusia kysymyksiä ja mahdollisuuksia. Tässä tutkimuksessani haluan löytää vastauksia aikuisten saduttamisen laajuuteen, kokemuksiin sen käytöstä ja mahdollisesti ideoita ja ajatuksia menetelmän jatkokehittelystä esimerkiksi aikuiskoulutuksessa.

Sadutushetki on pysähtymistä. Siinä toinen kertoo ja toinen kirjoittaa puhuttua. Sadun kertominen on tehottoman tuntuista käsin kirjoittamista, puherytmin ja käden rytmin yhteensovittamista. Pohdin tutkimusta tehdessäni nykyajan kiirettä, tehokkuutta vastaan kohtana läsnäolo ja keskittynyt kuunteleminen. Etsin hidasta aikaa pohtien, olisiko saduttaminen yksi menetelmä pysähtyä hetkeen. Näen sadutushetkessä mahdollisuuden tasa-arvoiseen ja vastavuoroiseen kohtaamiseen.

2. SADUTUSMENETELMÄ JA SATU AIKUISEN MAAILMASSA

2.1. Sadutusmenetelmän syntyhistoriaa

Sadutus-menetelmä on syntynyt lasten parissa. Koulupsykologi Monika Riihelä aloitti menetelmän kehittämisen 1980-luvulla Suomessa. Hänen ideansa oli yhtäältä kokeilla kerrontaa terapeuttisena välineenä ja nostaa näin lapsen itsetuntoa, ja toisaalta tuoda koulun aikuisille näkyviin osaava lapsi. Menetelmää käytettiin laajemmin koulupsykologityössä lasten haastattelun ja opetuksen kehittämiseen. Vuonna 1995 Stakesin Satu-keikkahankkeessa menetelmälle vahvistui nimi sadutus. Myöhemmin sadutuksen merkitystä on painotettu yhteisöllisyyden ja osallisuuden näkökulmasta. (Karlsson 2003, 100.)

Riihelän (2003c) mukaan sadutus on yksi narratiivinen menetelmä, jota on helppo käyttää, mutta ei aivan yksinkertainen oppia. Se on ainoa menetelmä, jossa sana- ja äännetarkasti kirjataan toisen puhetta, jossa kuuntelija lukee tarinan ja varmistaa, että kertoja saa muuttaa sitä halutessaan. Satuja ei tulkita, koska niiden totuudenmukaisuudesta tietää vain kertoja itse. Satuja ei arvioida eikä niiden pohjalta tehdä arvioita henkilön kehitystasosta, sen hetkistä peloista tai muusta. Syntynyt tarina on ajatuksen virtaa, joka ei tarvitse olla edes kertojalle erityisen tärkeää. (Riihelä 2003c, 2-4.)

Liisa Karlsson (2000) tutki väitöstutkimuksessaan sadutusmenetelmää käyttävien aikuisten käsityksiä oman työn muuttumisesta menetelmää johdonmukaisesti käytettäessä. Karlsson tutki lasten kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Sadutusmenetelmällä haluttiin ohjata ammattilaisia huomioimaan ja arvostamaan lapsen puheenvuoroa. Tätä kautta keskusteleva vuorovaikutus vahvistui ja lasten osaaminen tuli esiin uudella tavalla. Karlssonin mukaan menetelmä havahdutti aikuisen kuuntelijaksi ja näin muuttamaan toimintakulttuuriaan. Tutkimus osoitti, että menetelmää oli helppo soveltaa. Todettiin, että sen avulla saatiin tietoa lapsista, heidän mielenkiintonsa kohteista ja ajattelutavoista. Kuunteleminen oli ikään kuin alku uudelle toiminnalle. (Karlsson 2000, 185.)

Lasten kuunteleminen johti muun muassa siihen, että lapset alkoivat tehdä enemmän aloitteita ja jopa vaativat itsensä kuuntelua. Tutkimusprosessissa myös aikuiset oppivat ja heidän käsityksensä lapsesta oli muuttunut lasta arvostavammaksi. Ammattilaisen

oman tiedon ja osaamisen rinnalle nousivat myös lasten omat näkökulmat. Merkittävää on, että ammattilaisten vuorovaikutus muuttui arvioivasta vastavuoroiseen, kuuntelemaan ja keskustelemaan kanssakäymiseen ei vaan sadutustilanteissa, vaan myös muussa toiminnassa lasten kanssa. Menetelmän avulla aikuinen saatiin pysähtymään. Aikuisen puhe väheni ja lasten lisääntyi. Intervention lopussa aikuiset eivät kokeneet lasten kysymyksiä heitä häiritsevinä tai aiheesta poikkeamisina. (Karlsson 2003, 193.)

Sadutustapahtuma on siirrettävissä mihin tahansa toisen ihmisen kohtaamiseen. Ihminen oppii ja löytää uutta, kun hän on itse aktiivinen ja etsii vastauksia. Merkitys uusille asioille tulee, kun ne liittyvät aikaisempiin tietoihin ja kiinnostuksiin, silloin ne jäävät mieleen. Karlsson määrittelee: ”Sadutus on väline, joka auttaa kuulemaan toisen mielessä liikkuvia tunnelmia ja esiin nostamia näkökulmia. Sadutuksessa ne muuttuvat varteenotettaviksi ja arvokkaiksi, kun niitä kuunnellaan ja kirjataan muistiin.” (Karlsson 2003, 110).

2.2. Sadutus -menetelmän teoriataustaa

Sadutuksen ohje: ”*Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, jos haluat.*” Aihetta ei anneta etukäteen, vaikka kertoja ei heti keksikään. Koko ajan kertomus säilyy kertojan päätäntävällässä. (Riihelä 1991, 29-30.)

Monika Riihelä (2004) esittää teoriataustan lyhyesti Stakesin internetsivuilla. Toista ihmistä pyydetään *kertomaan*, ei kysyä kysymyksiä, koska kysyminen ohjaa vastauksen sisältöä. Kehotus on avoin ja se siirtää vastuun kertojalle. Sternin (1992) mukaan kaikilla ihmisillä on luovuuteen pyrkivä oma tarinamaailma. Näin ollen kertoja ei tarvitse virikkeitä eikä opetusta tarinan kertomiseen. Kirjoittamalla kaiken ylös kuulija osoittaa kiinnostuksensa ja kertojan puhuessa ääneen tarinasta tulee yhteinen. Näin syntyy sadutuksen yhteisöllinen elementti. Saduttaja ilmoittaa hyväksyvänsä kertojan tavan mitään muuttamatta tai lisäämättä tarinaan. Lukiessaan tarinan kuulija värittää sen omalla persoonallaan. Toisen antama tieto on aina oikeaa ja se vahvistaa kuulluksi tulemisen tunnetta. (Riihelä 2004,

http://www.stakes.fi/palvelut/palvelujen_laatu/lapset/Sadutus/sadutuksen_teoriana.htm)

Karlssonin (2003) mukaan kuuntelija osoittaa intensiivisyytensä, ja tämä innostaa kertojaa. Satu syntyy hiljaisen tiedon lähteistä kertojan mielessä. Ääneen puhuttuna siitä tulee yhteistä. Kuulija lukee vielä sen, minkä juuri kuuli kerrottavan, jolloin tarina tulee vielä kerran esiin. Nyt mukaan tulee kuulijan oma persoonallisuus, sillä hän lukee sen käyttäen omia äänenpainojaan. Samalla satu on tallennettu kirjoitetuksi kieleksi, jolloin se on muuttunut säilytettäväksi muistoksi tapahtumasta. Se voidaan vielä kerran ottaa esiin uudessa tilanteessa lukemalla se vaikkapa kaukana asuvalle sukulaiselle. Seuraava askel ovat ne ajatukset, joita satu herättää. Parhaimmillaan se vie dialogia eteenpäin, ja kuuntelija on oppinut jotakin toiselta ihmiseltä. (Karlsson 2003, 112.)

Sadutusta on noin 15 vuoden ajan tutkittu ja lasten parissa työskenteleviä on koulutettu sadutusmenetelmän käyttäjiksi. Eri-ikäiset ihmiset ovat innostuneet sadutuksesta. Karlssonin (2003) mukaan sadutuksen salaisuus voi olla siinä, että siitä löytyy jotakin yhteistä ja yhteisöllistä ja samalla henkilökohtaisesti koskettavaa. Siinä ollaan nyt-hetkessä, jossa voi syntyä yhtä aikaa ME ja MINÄ. (Karlsson 2003, 111.)

Sadulla ei tarvitse olla sadutuksessa sadun rakennetta. Kertoja siis itse päättää, mikä on satu. (Karlsson 2003, 46.) Riihelä (2003c) kysyy, miksi juuri satu? Miten sadun avulla voidaan löytää jotakin olennaista? Hän näkee sadussa aikuiselle mahdollisuuden päästää lapsi itsessään vapaaksi. Kun kohdataan lapsenomaisella tasolla, voivat tieto ja tunne kulkea tasajalkaa. Sadutus ja satu termiä on siis käytetty myös aikuisten keskinäisestä kerrontatapahtumasta.

Sadutus eroaa *sadun kerronnasta* ja *narraatiosta*. Narraatiossa sadun kertomisen ideana on opettaa kerrontaa tai tuottaa tarinoita. Siinä opetellaan ja opetetaan sadun kertomista. Aloite on harvoin kertojalla. Sadutuksen ideaan ei kuulu opettaminen ja tuottaminen vaan ajatusten aktiivinen vastaanottaminen ja niiden eteenpäin vieminen. (Karlsson 2003, 115.) Aikuinen saattaa pelätä, ettei satua tule lapselta. Karlssonin lääke siihen, että satua ei tule, on tarkistaa oma asenne. Onko aikuinen osannut välittää innostuksensa kuunnella ja sen, että kertojan kaikki mahdolliset ajatukset ovat hänelle arvokkaita? (Karlsson 2003, 129.) Karlsson kertoo ajatuksista, joita sadutus on herättänyt aikuisissa. Aikuiset ja jopa ikäihmiset nauttivat myös satujen kertomisesta. Usein aikuisetkin haluavat kertoa mielikuvitus satuja. Satuja on kirjattu koulutustilaisuuksissa, vertaisryhmissä, työpaikoilla ja kodeissa. Satuja on kirjattu pareittain ja ryhmissä. Eräs muoto on

se, että vierustoveri kirjaa piirissä seuraavan kertojan lauseen, ja näin muodostuu yhteinen satu. (Karlsson 2003, 154) Aikuisten kokemuksia ja havaintoja sadutuksesta:

- Tuntuu mukavalta kertoa, kun toinen niin tunnollisesti kirjaa muistiin.
- Avautuu sellaista, jota ei tiennyt olevan olemassakaan.
- Tulkitsemisesta vapautuminen on tärkeää, koska ”Tulkitseminen katkaisee saduttajan ja kertojan yhteyden”.
- Molempien uppoutuminen tarinaan on koskettavaa.
- Aikuiset voivat tutustua sadutuksen avulla toisiinsa.
- Hiljainen tieto tulee esiin.
- Minussa (kertoja) lähtee jotakin liikkeelle.
- Vapauttaa ilon ja huumorin.
- Tilanteessa tulee ilmi tasa-arvoisuus.

(Karlsson 2003, 154-156)

Myös työyhteisössä on kokemuksia sadutuksesta. Hankalat asiat voidaan kertoa sadun muodossa. Karlssonin mukaan sadutus on keino, jolla tunteita voidaan jakaa niitä erityisemmin käsittelemättä. Työpaikalla voidaan myös pohtia sadutuksen keinoin sillä hetkellä tärkeitä tai mietityttäviä asioita. Yhteisellä tarinan punomisella voi olla ryhmää kiinteyttävä vaikutus. (Karlsson 2003, 161.) Tässä tutkimuksessa käsitellään sadutuksella edellä kuvattua tapahtumaa, jossa ovat samat elementit kuin lasten kanssa saduttamisessa.

2.3. Sadut ja tarinat aikuisten maailmassa

Haluan pohtia erikseen satua ja sen tuomia mielikuvia aikuiselle. Sadun määritelmiä on paljon. Niskanen (1997) siteeraa Jalmari Finnen määrittelyä sadusta:

”Jokainen satu on luotu siinä ympäristössä, mikä on kertojalle tutunomainen. Eräässä määrättyssä kohdassa yhteisestä sopimuksesta kuulijan ja kertojan välillä siirrytään todellisesta epätodelliseen. Se on sadun ydin, millään muulla tavalla satua ei synny.”

Niskasen mukaan satu on kertojan ja kuulijan välinen dialogi. Satu on keskustelu, jossa kumpikin kuuntelee ja vastaa ilman että sanotaan mitään muuta ulkopuolista. Satu tarjoaa myös pysähdyspaikan, jossa voidaan käsitellä elämän suuria kysymyksiä. (Niska-

nen 1997, 12.) Tässä tutkimuksessa satu käsitetään tällaisena kohtaamisena, todellisesta epätodelliseen siirtymisenä.

Bruno Bettelheim on satututkija, joka lähestyy satua psykoanalyttikon ottein. Lähestymistapa on aikuislähtöinen, kertojan näkökulma. Sadut ovat kirjallisuuden muoto, taide-teos ja täynnä merkityksiä lapselle (Bettelheim 1985, 20). Kirjassa esitellään satujen psykologisia sisältöjä, aikuisten keksimiä satuja luetaan *lapsille* tai lapsi lukee niitä, jolloin sadun *kertojan* vapaus ei tule esiin. Näin ollen bettelheimilainen satu ei ole sadutuksen satutyyppejä. Sen sijaan Hägglund (1997, 22) pitää sadun kieltä tärkeänä. Hänen mukaansa ”koulukieli on vaatteemme, oma kieli on ihomme ja sadun kieli menee vielä syvemmälle, ihon alle syvälle sydämeen.” Aikuisten satua voisi avata leikin tai leikkillisyyden kautta. Leikissä on psykologisen sadun vaiheet, alku, varsinainen tapahtuma ja loppu. Sadun taiteellinen puoli muuttaa sadun leikiksi. Mukaan astuvat yllätykset ja uudet kokemukset (Hägglund 1997, 27). Tässä tutkimuksessa satu nähdään yllätyksellisenä, taiteellisenä ja syvällisenäkin leikkinä.

Jokaisella ihmisellä on oma menneisyytensä, omat tarinansa. Riihelä (2003) analysoi aikuisten kykyä löytää itsestään satu. Jokainen ihminen kantaa lapsuuden aikaisia tunteita, kokemuksia ja muistoja. Jokin meissä kaipaa takaisin aikaan, jolloin osattiin olla nykyhetkessä, leikeissä ja mielikuvituksissa. Siihen mahdollisuuksien maahan kuului olennaisena satu, joka vapauttaa luovia kykyjämme. Samalla satu suojaa, etteivät kipeät asiat joudu yleisen käsittelyn kohteeksi. Riihelä muistuttaa, että sadut ovat arjen kertomakulttuuria ja sidoksissa aina kulloiseenkin tilanteeseen. (Riihelä, 2003b.)

Satu voidaan ajatella myös tarinana. Tarinoiden merkitystä yrityksen toiminnassa ovat tutkineet Aaltonen ja Heikkilä (2003). Heidän mukaansa tarina on vanha tapa kertoa merkityksellisistä asioista, mutta siihen on modernissa yhteiskunnassa tullut myös pakottava tarve. Informaation suuri määrä ja aikapula estävät ihmisiä paneutumasta raportteihin ja pitkiin teksteihin. Rauhallista aikaa ei ole tarpeeksi. (Aaltonen & Heikkilä 2003, 16.) Aaltonen ym. (2003) listaavat tarinan hyötyjä yrityksessä. Tarinat auttavat oivaltamaan, ne vastaavat päämääräkysymyksiin ja ne välittävät hiljaista tietoa. (Aaltonen & Heikkilä 2003, 17-19) Kirja käsittelee tarinoita yritysjohtamisen näkökulmasta ja siitä, miten tarinoita käyttämällä saadaan vaikutuksia aikaan. On kysymys tekniikasta,

joka lähtee kuulijan tarpeesta ja hyödyttää kuulijaa. Siksi se eroaa sadutuksen tarinointitavasta. Yiannis Gabriel (2000) ylistää tarinoiden merkitystä organisaatioissa. Gabrielin mukaan 2000-luku on tuonut välillä kadoksissa olleet tarinat takaisin monille elämänalueille. Tarinankertominen on ihmiselle kuuluva luonnollinen ominaisuus. Yritysten kiinnostus tarinan kertomisen hyödyntämiseen on nykyisin erittäin innostunutta (Gabriel 2000, 3-4). Tarinankertominen yhdistetään hiljaisen tiedon hyödyntämiseen yrityksissä, josta muun muassa japanilaiset Nonaka ja Takeuchi (1995) ovat tehneet teorian. Sen eräs menetelmä on esimerkiksi tarinoiden luominen ja kertominen, joiden kautta löytyy yritykselle tärkeitä menestystekijöitä. (Nonaka & Takeuchi 1995, 65-66.)

Hiljainen tieto mainitaan usein, kun puhutaan tarinoiden merkityksestä. Käsitteen on luonut Michael Polanyi (1891-1976), joka halusi painottaa tunteiden ja ”kätketyn tiedon” merkitystä ihmisen tiedossa. Hän loi käsitteen *tacit knowledge*, joka on suomennettu *hiljaiseksi tiedoksi* (Koivunen 1997, 78). Juha Varto (2003) käyttäisi mieluummin nimitystä *sanaton tieto*, koska hiljainen tieto voi olla joskus hyvinkin äänekkästä. Myös Riihelä (2004) ja Karlsson (2003) mainitsevat sadutuksessa tulevan esiin hiljaista tietoa.

Tarinoita kerrotaan myös kirjoittaen itse. Kirjallisuusterapiassa tarinoiden kertominen on ”yksilöllisen ja sosiaalisen olemassaolon, kokemuksen, tiedon ja muistin keskeinen säilyttämisen, siirtämisen ja muuntamisen väylä” (Ihanus 2002, 19). Sadutusmenetelmä eroaa kirjallisuusterapeuttisesta kerronnasta siinä, että sadutuksessa on kuulija läsnä. Se on ratkaiseva asia. Sadun tai tarinan kertominen toiselle tarjoaa myös mahdollisuuden tallentavaan kerrontaan henkilöille, jotka eivät pysty, halua tai osaa kirjoittaa. Sadutus vapauttaa kirjoittamisesta. Esimerkiksi sairaaloissa tai vanhusten laitoksissa voitaisiin käyttää sadutusmenetelmää muistelun välineenä.

Tässä tutkimuksessa satu käsitetään kohtaamisena, todellisesta epätodelliseen siirtymisenä, yllätyksellisenä, taiteellisenä ja syvällisenäkin leikkinä. Tarinan avulla voidaan ehkä kertoa jotakin sellaista, mitä kutsutaan hiljaiseksi tiedoksi. Sadun tai tarinan kertominen toiselle tarjoaa myös mahdollisuuden tallentavaan kerrontaan henkilöille, jotka eivät pysty, halua tai osaa kirjoittaa.

3. KESKIÖSSÄ KOHTAAMINEN JA KUUNTELEMINE

3.1. Vastavuoroisuus ja kohtaaminen

Sadutustapahtuma on vähintään kahden ihmisen kohtaamista. Kohtaaminen ilmenee myös keskustelussa, tavassa kuunnella ja puhua. Lasten kanssa käytettyä keskustelutapaa voidaan verrata myös asiantuntija-asiakassuhteeseen, joka vallitsee aikuisten kesken. Karlsson (2003) erottaa kolme keskustelun toimintatapaa: itseään vahvistavan, vaikuttamaan pyrkivän ja vastavuoroisen, kohtaavan toimintatavan. Itseään vahvistavassa tavassa kuuliija poimii toisen puheesta niitä asioita, jotka tukevat hänen omia mielipiteitään. Vaikuttamaan pyrkivässä tavassa pyritään kehittämään ja opettamaan toista. Tällöin toinen ihminen on kohde, johon pyritään siirtämään tietoa. Vastavuoroisessa toimintatavassa ollaan kiinnostuneita siitä, mitä toinen ajattelee. Molemmat ovat tiedon tuottajia, jossa molemmat osapuolet hyväksytään aktiivisina, osaavina ja luovina ihmisinä. (Karlsson 2003, 36-38.) Varto (1995) kuvailee Martin Heideggerin ”silleen jättämisen” etiikkaa. On kysymys siitä, toteuttaako ihminen vain omia suunnitelmiaan ja omia odotuksiaan. Jos näin on, silloin voi ymmärtää toisesta vain sen, mitä itse odottaa. Jos suhtautuu toiseen ihmiseen kuin ihmeeseen tai salaisuuteen, on mahdollisuus uuden syntymiselle. (Varto 1995, 57.) Tähän olotilaan näen myös Karlssonin pyrkivän sadutusmenetelmässä (Karlsson 2003, 38).

Hägglund (1997) analysoi myös ihmisen kohtaamisen tasoja. Hän puhuu vaatekielestä, ihonkielestä ja sisätilakielestä. Vaatekieli on näyttävä kieli, jossa näkyy valta. Siihen kuuluvat ammatti- ja sivistyssanoilla keikailu ja se toimii haarniskan tavoin. Ihon kielessä paljastamme itsemme. Siinä samalla aaltopituudella olevat löytävät toisensa, se on vuorovaikutuksen kieltä. Satu on jo iholla, mutta sisätilakieli menee ihmisen sisään kokonaan. Kun ihminen on saanut tapahtumista ja toiminnasta kyllikseen, voi satu tulla ihmisen sisätilaan. Siinä on tilaa symboleille ja vertauskuville. (Hägglund 1997, 22-24.)

Riihelä (2003a) vertaa sadutustapahtumaa veden kolmeen eri olomuotoon. Tuntemusten tasolla asiat leijailevat kuin höyry. Kun juoni muotoutuu lauseiksi ja sanoiksi, siitä tulee juoksevaa vettä, joka voidaan vangita astiaan. Kirjoitetussa muodossa tarina muistuttaa jäätä, jossa sanat ovat sidottuna toisiinsa kovaan muuttumattomaan järjestykseen. (Riihelä, 2003a.)

Kohtaamisen eettisyyttä tutkiessa törmää filosofi Martin Buberin ajatuksiin. Buber (1993, 104) kirjoittaa kohtaamisesta: ”Jos kuljemme tietä ja kohtaamme ihmisen, joka on tullut meitä vastaan myös tietä kulkien, me tunnemme vain meidän osamme tiestä, emme hänen – hänen osansa elämämme vain kohtaamisessa.” Värri (2002) erottaa Buberin filosofiasta monologisen kohtaamisen (Minä-Se) tyyppinä välinpitämättömyyden, egoismin ja päämääräkeskeisyyden. Dialogisuuden (Minä-Sinä) metafysiset perusteet poikkeavat monologisuudesta. Siinä todellisuus on ratkaisematon kysymys, lapsi on ainutlaatuinen Toinen persoona ja lapsella on oma vielä ratkaisematon elämä edessään. (Värri 2002, 131.) Tätä samaa filosofiaa voidaan toteuttaa, olipa kysymyksessä lapsi tai aikuinen. Tässä tutkimuksessa keskitytään vastavuoroiseen kohtaamiseen, jossa on samoja piirteitä kuin dialogisuudessa.

3.2. Dialogisuus vuorovaikutuksessa

Karlssonin (2003, 9) mukaan sadutus on toisen ihmisen kunnioittamista ja arvostusta ja se johtaa vastavuoroiseen dialogiin. Heikkilä ja Heikkilä (2001) korostavat omalla äänellä ajattelun ilmaisemista. Dialogisessa keskustelussa omalla äänellä puhumiset voivat herättää kuulijoissa kunnioituksen tunteita ja voivat jopa inspiroida ja rohkaista muita samaan. Dialogi voi siis johtaa persoonallisempiin puheenvuoroihin ja sitä kautta luovempiin ratkaisuihin. (Heikkilä & Heikkilä 2001, 141-142.)

Heikkilä ja Heikkilä (2001) vertaavat dialogia jazziin. Taitava keskustelu on kamarimusiikkia, dialogissa on hyväksyttävä sanojen ja ideoiden monivivahteisuus. Ajatuksilla on tilaa risteillä ja virrata yllättävästikin. Kun toista kuunnellaan toisena ihmisenä, syntyy tilanne, jossa kuuntelija katselee asioita toisen silmin. (Heikkilä & Heikkilä 2001, 57.) Jaatisen ja Lehtovaaran (1996) mukaan dialogissa ei ole kysymys pelkästään ihmisten välisistä suhteista vaan ihmisen sisäisen ajattelutapojen muutoksista. Dialogissa on kysymys inhimillisestä yhteydestä toiseen ihmiseen kokonaisuudessaan. Silloin ei voida puhua ”opettamisesta” vaan dialogisuus on avointa, ihmettelevää ja salaisuudeksi jättävää. Jokaisella on myös mahdollisuus tällaiseen maailmassa olemisen tapaan ja ajatteluun. (Jaatinen & Lehtovaara 1996, 9.)

Kohtaaminen vaatii aikaa. Informaation suurta määrää ja sen vaikutusta ihmisen ajankäyttöön on diagnosoinut Eriksen (2003) kirjassaan Hetken tyrannia. Hän näkee ai-

kamme ristiriidan: viestiä lähettävä kilpailee muiden huomiosta ja vastaanottaja kaipaa keskeytymätöntä aikaa. Hän ehdottaa esimerkiksi, että työpaikoilla pitäisi olla enemmän vapaata keskustelua, epäkokouksia. Ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus olla viestinten saavuttamattomissa ja saada nauttia myös hitaasta ajasta. (Eriksen 2003, 228-229.) Sadutustilanne vaatii pysähtymistä. Karlsson kertoo työpaikalla tapahtuneesta ryhmän sadutuksesta, kuinka sen jälkeen tunnelma muuttui keskittyneeksi ja intensiiviseksi. (Karlsson 2003, 161.)

Sadutus on hidas tapahtuma, omiin kokemuksiini perustuen vertaisin sitä hevosrattailla kulkemiseen. Se vaikuttaa tehottomalta, varsinkin jos kirjoittaja on hidas. Sanat jäävät leijumaan pitkäksiin aikaa ilmaan odottaen niiden ilmaantumista paperille. Merkitykselliseksi nousevat tauot ja hiljaisuus sanottujen sanojen välissä. Tässä tutkimuksessa sadutus nähdään dialogiin johtavana tai sanattomana dialogina, joka ilmenee vastavuoroisuuden kokemisena, vaikka toinen puhuukin ja toinen on hiljaa.

4. TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimukset lasten parissa ovat osoittaneet, että kuka tahansa osaa kertoa sadun. Tämä koskee myös dysfaattisia lapsia, kehitysvammaisia tai maahanmuuttajia (Karlsson 2003). Etsin tässä tutkimuksessa sadutusmenetelmän käyttökelpoisuutta myös aikuisten välillä. Haluan löytää jotakin kokemuksellista, joka liittyy kahden ihmisen väliseen kohtaamiseen tai ryhmässä kuuntelemiseen. Tutkimuskysymykset ovat:

5. Kuinka paljon, missä ja keitä aikuisia on sadutettu?
6. Minkälaisia kokemuksia on aikuisten saduttamisesta?
7. Mitä sadutusmenetelmä voisi tuoda aikuiskoulutukseen?
8. Voiko sadutusta käyttää haastattelumenetelmänä?

Aikuisten saduttamista ei ole dokumentoitu tai tutkittu aikaisemmin. Käytän tässä tutkimuksessani sadutus-sanaa, koska sillä ei ole mitään muuta tunnistettavaa sanavaihtoehtoa.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1. Tutkimusaineiston hankinta

Tutkimusaineisto kerättiin sähköpostikyselyllä (liite 1: kyselylomake), joka lähetettiin marraskuussa 2003 viidellekymmenelle henkilölle, jotka ovat olleet jossakin sadutus-koulutuksessa mukana. Vastauksia tuli 23, joista kolme vastaajaa ilmoitti, etteivät ole saduttaneet aikuisia. Epäselvää oli alun alkaen, ovatko kyselyn saaneet henkilöt sellaisia, että voivat kertoa aikuisten saduttamisesta. Lainauksissa käytän heistä merkintää S (=saduttaja) ja numeroa. Tässä tutkimuksessa on 20 sähköpostikyselyyn vastannutta. Kaikki vastaajat ovat lapsi- tai nuorisotyössä tai koulutustehtävissä kyseisillä aloilla. Naisia on 19 ja miehiä yksi. Lisäksi tein sadutushaastattelun kahdelle paljon menetelmää käyttäneelle. Käytän heistä merkintää SH1 ja SH2 (SH= sadutushaastattelu).

Heikkilän (2002) mukaan hyvä kyselylomake sisältää hyvät kysymykset oikealle kohde-ryhmälle. Se herättää mielenkiinnon ja siihen on helppo vastata. (Heikkilä 2003, 48). Tutkimuksessani pyrin saamaan määrällistä ja laadullista tietoa. Kyselylomake alkoi ja päättyi avokysymyksellä. Määrälliset kysymykset olivat valmiiksi määriteltäviä. Vastaa-jia pyydettiin kertomaan mieleenpainuneesta sadutuskokemuksesta sekä mitä on ha-vainnut aikuisten saduttamisesta, esimerkiksi lasten ja aikuisten saduttamisen eroista. Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan, kuinka paljon ja missä he ovat menetelmää käyt-täneet. Lopuksi oli myös mahdollisuus sanoa jotakin, mitä muuta aiheesta mieleen tulee.

5.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on laadullinen. Varton (1992) mukaan laadullinen tutkimuksen kohteena on ihmisen elämismailma. Ihmistutkimus on yksilön, yhteisön, sosiaalisen vuorovaikutuk-sen, arvotodellisuuden ja yleisesti ihmisten välisen suhteiden tutkimista. (Varto 1992, 23.) Tässä tutkimuksessa pohdin yksilön kohtaamista yksin tai ryhmässä. Käytän aineis-tolähtöistä sisällönanalyysiä kohteena tekstit, jotka syntyvät kyselyn ja haastattelun kautta. Tutkimus on fenomenografinen. Ahosen (1994) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa tutkitaan ihmisen käsityksiä, jotka muodostuvat ihmisen kokemista ilmi-öistä. Pyrkimys on uuden tiedon rakentamiseen. (Ahonen 1994, 116, 128) Tässä tutki-

muksessa fenomenografia tarkoittaa avokysymyksistä syntyneiden käsityksien ja ilmiöiden analysointia ja tutkimista.

Aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, jota analyysissä pyritään luomaan selkeään sanalliseen muotoon. Tavoitteena on informaation lisääminen hajanaisesta aineistosta. Aineiston auki purkaminen ja siitä pelkistäminen on eräs menetelmän alkuvaiheista (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110- 112). Tässä tutkimuksessa sähköpostivastaukset helpottivat alkuvaihetta, koska tekstit olivat valmiiksi käsiteltävässä muodossa. Samoin haastattelun kirjoittaminen suoraan tietokoneelle poisti litteroimisen tarpeen. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan aineiston pelkistämisen ja ryhmittelyn jälkeen käsitteellistetään saatu aineisto ja lopuksi pyritään muodostamaan käsiteltävästä aiheesta yhdistävä käsite. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 113-115.) Kokosin saman kysymyksen vastaukset yhteen ja tutkin niistä nousevia näkemyksiä. Pyrin löytämään samanmerkityksisiä sanoja ja ajatusrakennelmia.

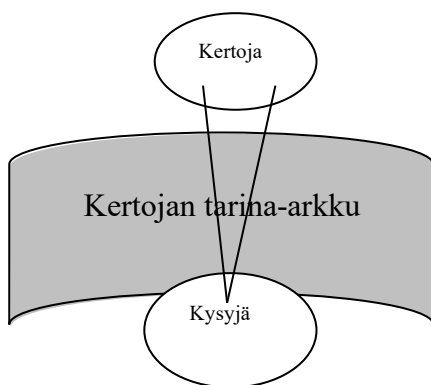
Neljäs tutkimuskysymykseni koski tutkimusmenetelmää: Voiko sadutusta käyttää haastattelumenetelmänä? Menetelmässä on samoja piirteitä kuin dialogissa. Varton (1992) mukaan tutkijan ja tutkittavan suhde jäsentyy uudelleen erityisesti tutkimuksessa, jossa käytetään dialogia. Erityisesti subjektiivisen maailmankuvan tutkimuksessa dialogi on tärkein yksittäinen menetelmä, joka mahdollistaa hallitun kohtaamisen tutkijan ja tutkittavan välillä, koska molemmat voivat lähestyä asiaa omalla vauhdillaan. Asiat tulkkautuvat joko jäljitetysti tai huomaamatta. (Varto 1992, 70-71.) Samaa asiaa tarkastelevat Tuomi ja Sarajärvi (2002). Martin Buberin Minä-Sinä –ajatteluun pohjautuen tutkija ei ole kyselijä tai haastattelija vaan aktiivinen keskusteluun osallistuja. Dialogissa painotuu tutkijan kyky kuunnella, ei niinkään kyky tehdä kysymyksiä. Aloitteellisuus voi olla sitä, että tutkija voi tuoda omat ennakoajatuksensa dialogissa näkyviin. Tutkimustilanne päättyy, kun toinen on saanut käydä kokemuksensa läpi ja keskustelu luonnollisesti loppuu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 82.) Tällainen vastavuoroisuus oli myös tavoitteeni suunnitellessani haastatteluita.

Halusin syventää kahden paljon sadutusmenetelmää käyttäneen tekstiä ja keskustelin heidän kanssaan tavoitteenani saada syvennystä aineistooni. Käytin sadutuksen periaatetta ja kutsun sitä sadutushaastatteluksi. Näytin kyselyyn vastanneelle aluksi hänen vas-

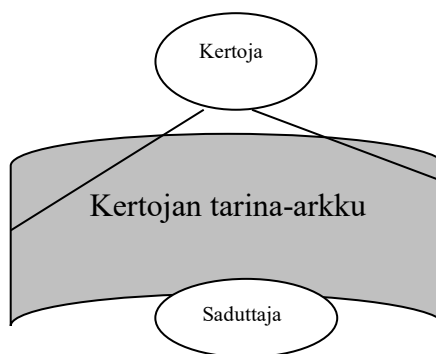
tuspaperinsa ja pyysin häntä kertomaan, mitä hän halusi. Sadutushaastattelussa oli seuraavia vaiheita:

1. Pysähtyminen aiheeseen. Annoin henkilölle hänen vastauspaperinsa etukäteen ja pyysin häntä *kertomaan* lisää, mistä hän itse halusi.
2. Kuuntelin intensiivisesti ja kirjoitin koko ajan tietokoneelle puhetta sana sanalta.
3. Tein väliintuloja pyytämällä kertomaan lisää aiheesta.

Tausta-ajattelussani oli sadutuksen ohje, johon lisäsin mahdollisuuden pyytää kertomaan lisää. Ahonen (1994) kuvaa avointa tai puolistrukturoitua haastattelua ja painottaa luottamuksen syntymisen tärkeyttä ja aktiivista kuuntelemista. Syventävien kysymysten tulee nousta haastateltavan puheesta, edeltävistä lauseista ja teemoista. (Ahonen 1994, 137.) Sadutushaastattelu poikkesi avoimesta tai puolistrukturoidusta haastattelusta siten, että vältin tekemästä kysymyksiä. Sadutustilanteessa toista ihmistä pyydetään *kertomaan*, ei kysytä kysymyksiä, koska kysyminen ohjaa vastauksen sisältöä. (Riihelä 2004). Tutkimuksessani halusin tietää, saanko tietää tällä menetelmällä jotakin uutta, jota en ehkä osaisi kysyäkään. Seuraavissa kuvioissa pyrin havainnollistamaan kysymisen ja kertomisen oletettuja vaikutuksia. Kuviossa 1 kysyjä ohjaa kysymyksellään vastauksen sisältöä. Ulkopuolelle saattaa jäädä paljon tietoa. Kuviossa 2 sadutushaastattelija antaa aiheen ja jää odottamaan intensiivisesti pyytäen välillä lisää tarinaa. Se voi tuottaa uutta.

Kuvio 1. Kysymys rajaa

Kuvio 2. Kertominen mahdollistaa uutta

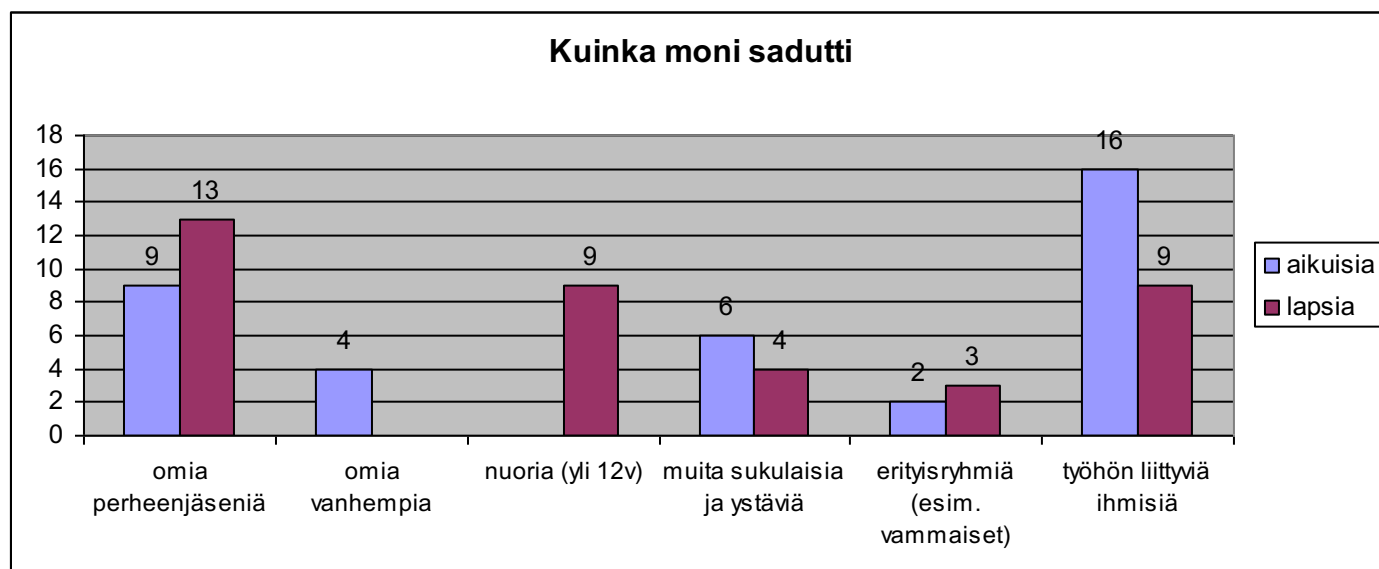
6. TUTKIMUSTULOKSIA

6.1. Sadutusmenetelmän käytön laajuus tutkimusjoukossa

Kyselylomakkeessa kysyttiin taustatietoina tämänhetkinen työ (liite 1). Vastaajista kahdeksan työskentelee päivittäin lasten kanssa. Seitsemän vastaajaa on aikuiskouluttajia ja viisi tutkimus- ja suunnittelutehtävissä lapsi- tai nuorisoalalla. Kyselylomakkeessa vaihtoehdot olivat valmiiksi määritelty, vastaajan tehtäväksi jäi arvioida sadutusmääriä. Tutkimuskysymykseni oli: kuinka paljon, missä ja keitä aikuisia on sadutettu?

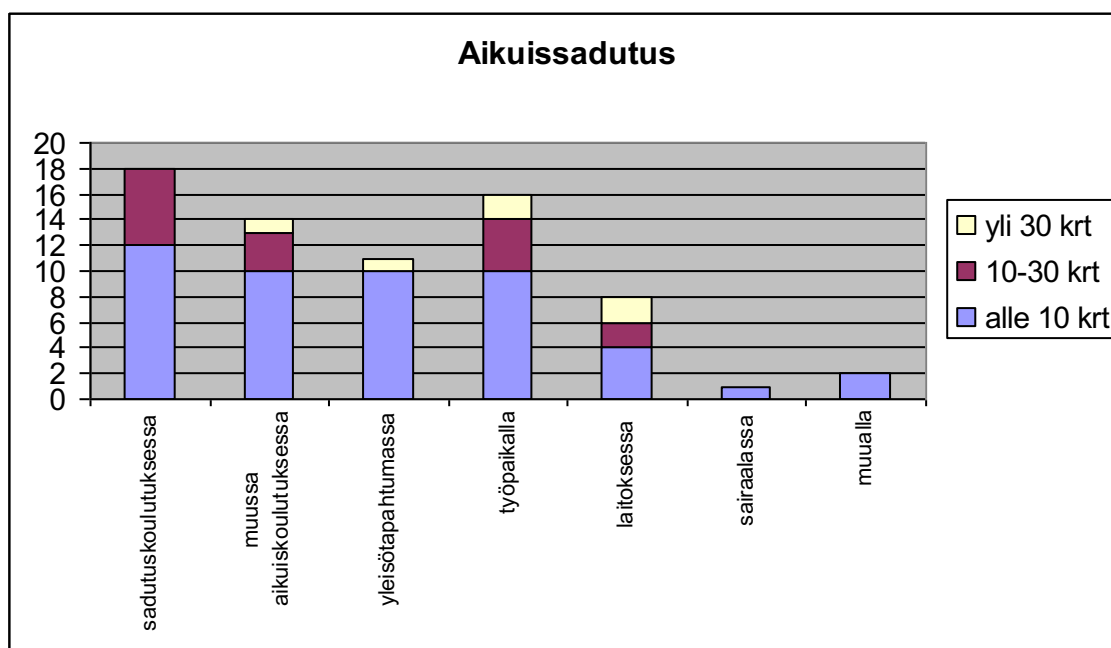
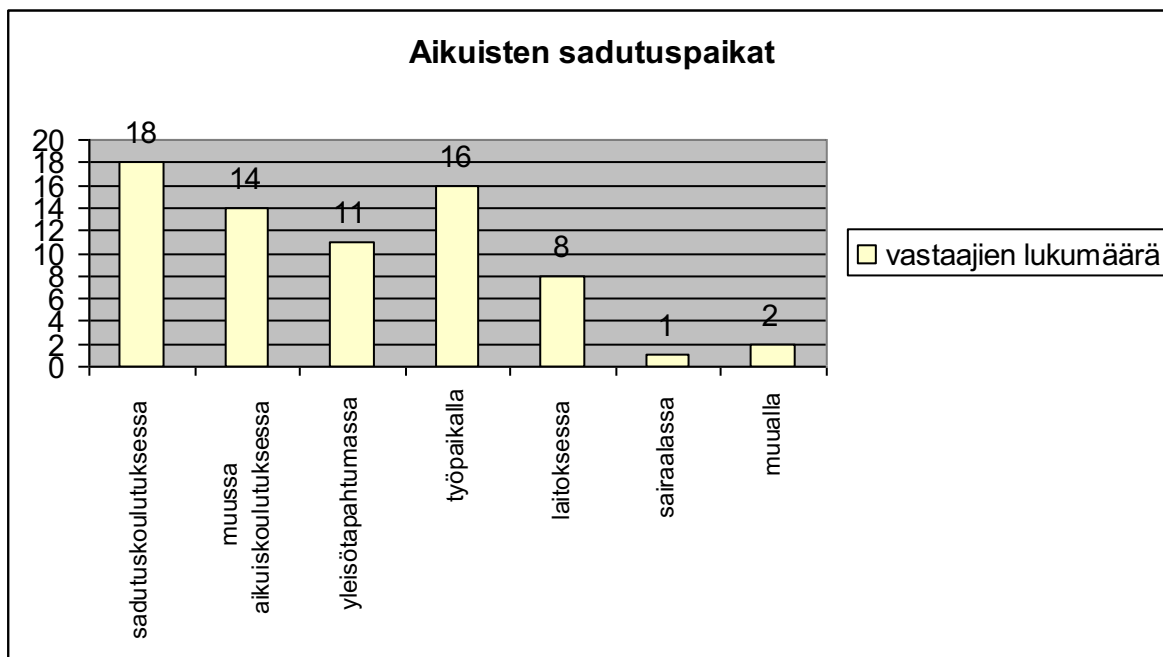
Kaikki vastaajat olivat saduttaneet ja heitä oli itseään sadutettu. Kaikilla vastaajilla oli myös kokemus ryhmäsadutuksesta. Yksilösadutuksia oli yhteensä 3229 ja ryhmäsadutuksia 626, jotka luvut käsittävät myös lasten sadutuskerrat. Itse koettuja sadutuskertoja oli 268. Jo kyselyä tehdessä oli epävarmaa, onko mahdollista arvioida mahdollisesti vuosienkin varrella tapahtuneita sadutusmääriä. Valmiit kategoriat olivat todennäköisesti arvioitu oikein, koska mitään muita vaihtoehtoja ei esitetty, vaan luvut sopivat määriteltyihin aiheisiin. Vastaajien arviot ovat ainakin suuntaa antavia. Luvut kertovat, että menetelmää on käytetty työ- ja kotitilanteissa, missä se on ollut luonnollista ja helppoa. Yllättävää on, että jopa 16 vastaajaa kertoi käyttäneensä sadutusta työpaikallaan aikuisten kanssa. Melkein puolet oli kokeillut myös menetelmää aikuisen perheenjäsenen kanssa.

Kuvio 1. Vastaajien ilmoittamat sadutuskertojen määrät. (n=20)

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, missä he ovat käyttäneet nimenomaan aikuissadutusta. Eniten sadutusmenetelmää oli käytetty sadutus- ja aikuiskoulutuksessa sekä työpaikoilla. Kaksi vastaajaa kertoi saduttaneensa aikuisia koulussa vanhempainillassa. Yleisötahtumassa kertoi sadutusta käyttäneensä 11 vastaajaa. Sairaalassa oli sadutettu vain kerran. Vastaajista 12 on koulutus- ja tutkimustyössä, mikä selittää myös sadutusmenetelmän käyttöä koulutustilanteissa. Monen kokemus oli sadutuskoulutuksesta.

Kuvio 2. Kuinka moni vastaajista oli käyttänyt sadutusmenetelmää eri paikoissa. (n=20)

Kuvio 3. Vastaajien ilmoittamat määrät sadutuskerroista eri sadutuspaikoissa. (n=20)

Yhteenvetona voidaan todeta, että eniten oli sadutettu vastaajan työpaikalla olevia ihmisiä, oman perheen jäseniä ja tuttavien ja ystäväiden. Sadutusta oli käytetty eniten sadutuskoulutuksessa, työpaikalla, aikuiskoulutuksessa ja yleisötapahtumassa. Vain muutama oli saduttanut vanhusten laitoksessa tai sairaalassa. Tutkimustulos tästä aineistosta kertoi, että sadutusmenetelmä on levinnyt oman työn kautta ja omien kokemusten kautta sitä on sovellettu myös koteihin ja ystäväpiiriin.

6.2 . Sadutusmenetelmien käyttäjien kokemuksia sadutuksesta

6.2.1. Mieleenpainuvimmat sadut

Vastaajia pyydettiin kertomaan siitä sadusta, mikä oli jäänyt selvemmin mieleen ja miksi se vaikutti ja on tärkeä satu. Kyselyn alussa painotetaan, että teen tutkimusta *aikuisten* saduttamisesta, siitä huolimatta puolet vastaajista piti lapsen kertomaa satua mieleenpainuvimpana. Jos painotusta aikuisiin ei olisi ollut, olisivatko useammat vastanneet lapsen sadun mieleenpainuvampana? Vastauksista kävi ilmi, että lasten satuja vastaaja piti tärkeinä, koska oli kokenut saaneensa yhteyden lapsen maailmaan. Lapsi oli saanut sanoa jotakin itselleen tärkeää ja aikuinen oli kuullut lasta. Lapsen sadun synnyssä, sisällössä ja lukemistilanteessa oli ollut jotakin aikuista koskettavaa. Lapsi oli monessa tapauksessa ilmaissut tunteitaan tai saanut ilmaista muuten itseään. Yksi esimerkki oli kehitysvammaisen 13-vuotiaan tytön sadutushetki, jossa hän oli tuottanut puhetta enemmän kuin koskaan aikaisemmin:

”...joku todella kuunteli ja kirjasi ja oli täysillä mukana siinä mitä hänellä oli sanottavaa ja hän itsekin huomasi sen ja innostui tuottamaan sanoja.”(S8)

Kokemuksia oli vähemmän aikuisten saduttamisesta. Aineistosta löytyi kuitenkin joitakin vastauksia tutkimuskysymykseen: mitä kokemuksia on aikuisten saduttamisesta? Käsittelen aluksi mieleenpainuvista saduista löytyneitä huomiota. Aikuisen yllätyksellinen innostuminen ja kuulluksi tuleminen kokemukset olivat merkittävimmät syyt, miksi hetki oli koettu mieleenpainuvana. Yksi satu oli vanhuksen ja lapsen välinen kirjeenvaihtosatu, jossa vanhus oli saattohoidossa kertonut valoisin prinsessasadun lapselle. Se oli liikuttanut vastaajaa, hän ei olisi odottanut sellaista satua sairaalta vanhukselta. Eräs

vastaaja kertoo hiljaisesta ja vetäytyvästä miehestä rentoutusryhmässä, joka oli kertonut oman tarinansa parille, sitten se oli luettu muille.

”Kun hänen satunsa luettiin, ryhmäläiset katsoivat häneen kiinnostuneina ja ihailien. Hän suoristi ryhtiään, tuli selvemmin esiin ja tyytyväisyys loisti hänen olemuksestaan. Hänen satunsa oli veikeä ja arkipäiväinen, mutta yllätyksellinen. Koin ryhmänvetäjänä, että hänestä tuli vahvasti ryhmän ihaillema ja näkyvä jäsen sillä hetkellä.” (S12)

Karlssonin tutkimuksen (2000, 185) mukaan sadutusmenetelmä pakotti aikuisen kuunteelijaksi ja sen avulla saatiin tietoa lasten ajatuksista ja heidän mielenkiinnon kohteistaan. Aineiston perusteella näyttäisi, että lasten sadut koskettivat ja aikuisten innostus yllätti. Kuudelle vastaajalle kymmenestä oli jäänyt aikuisen sadun sisältö mieleen ja se oli tuonut jotakin lisätietoa kertojan ajattelusta. Eräs vastaaja vertaakin sadutustapahtumaa valokuvan ottamiseen, koska siitä jää muistijälki.

6.2.2. Aikuisten ja lasten suhtautumisen eroista sadutukseen

Itse asiassa lapset ovat johdattaneet aikuiset tähän kuuntelemisen ja kirjaamisen maailmaan. Eräs vastaaja kertoi, miten Annantalolla vuonna 1999 järjestetyssä sadutuskoulutuksessa ensimmäiset aikuisten sadut tehtiin. Koulutuksen alussa kaikki halukkaat saivat tulla tuntia ennen koulutuksen alkua sadutettavaksi. Oven ulkopuolella oli aamulla jono, että heitä sadutettaisiin. Se yllätti kaikki. Myöhemmin kehiteltiin ryhmäsatuja ja parisadutusta koulutuksiin. Tässä tutkimuksessa vastaajia pyydettiin kertomaan, mitä oleellista he ovat havainneet aikuisten saduttamisesta ja eroavatko aikuisten ja lasten saduttaminen toisistaan.

Aloittamisen vaikeus. Monet vastaajista kokivat, että aikuisten on vaikeampaa päästä alkuun. Satu sanan tilalle tarjottiin tarinaa ja juttua. Paljon sadutusta koulutuksessa käytävä vastaaja puhuu metodista, menetelmästä. *”Että tää on menetelmä, jolla autetaan ihmisen kuuntelemaan, että opetellaan keskittävää kuuntelemista, avointa kuuntelemista” (S15).* Aikuiselle pitää rationaalisesti selittää, miksi toinen haluaa kuulla tarinan. Esimerkiksi kokeilu tai vuorovaikutusharjoitus on hyvä perustelu. Luottamus on myös tärkeä asia, kenelle tahansa ei voi alkaa omia asioitaan kertoa, kun se vielä kirjoitetaan ylös. Yksi vastaajista kiteyttää:

” Aikuisilla aloitus vaikeampaa. He ajattelevat sadutuksen suorituksena. Heillä on mielessään joku formaatti sadusta. He mieltävät sadun kuuluvan lapsille, ei heille.” (S9)

Tässä aineistossa joidenkin mielestä aloitus on helpompaa, jos on valmis aihe. Aikuista pitää aluksi houkutella ja valaa uskoa ennen kuin he alkavat kertoa. Jotkut mainitsevat myös, että tilan pitää olla rauhallinen ja häiritseviä tekijöitä ei saa olla. Erotuksena tälle lapset ovat vastaajien mielestä spontaaneja, suostuvat herkemmin kertoilemaan, heittäytyvät fantasiaan nopeasti eivätkä vaadi välttämättä rauhallista tilaa.

” Lapset heti innolla mukana samoin päivähoiton opet yms. sekä kehitysvammaiset. Muilla aikuisilla aloitus vaikea.” (S19)

Estyneisyys ja varovaisuus. Vastaajat kuvaavat kokemuksiaan aikuisen ennakkoasenteista, kun heitä pyydetään kertomaan satu. Lähes jokainen mainitsee erotuksena lapsiin aikuisen muodollisuuden, varovaisuuden, estyneisyyden tai epävarmuuden. Aikuinen pohtii kelpaako kertomus kuulijalle ja onko muoto oikea. *”Aikuiset ovat joskus aika estyneitä, suorituspaineen alaisia, panos-tuotos-orientoituneita ja leikkimieli on joskus turhan kaukana” (S3).* Aikuinen saattaa pohtia, miltä sadun tulee oikeasti kuulostaa tai mitä toinen oikeastaan ajaa takaa. Aikuinen on varovainen ja asettaa korkeita vaatimuksia itselleen.

”Luulen, että aikuiset voivat enemmän pelätä, mitä satu voi paljastaa (paljastuu tyhmäksi, epäluovaksi, väärin ajattelevaksi...). Mutta aikuinen – ainakin halutessaan – pohtii omaa sadun sisältöä paljon enemmän. Lapsi kertoo ja siinä se. (S18)

Vastaajat kertovat sekä ryhmässä kerrotuista saduista että kahden kesken kerrotuista. Ryhmässä syntyy helposti naurua ja epävarmuutta alkuvaiheessa. Lopuksi kuitenkin syntynyttä tarinaa pidetään hyvänä ja siitä ollaan ylpeitä. Kahden kesken aikuiset eivät innostu yhtä herkästi kuin lapset vaan jännittävät omia sanomisiaan. Yksi vastaajista pohtiikin, että sadutus on tällöin vasta harjoitteluvaihetta. Sadutushetkessä pitäisi olla luottamusta, jolloin voidaan vasta puhua kohtaamisesta toisen kanssa. Aikuisella on jo kokemuksia siitä, että hänen sanojaan tai luottamustaan on käytetty väärin, tämä saattaa selittää varovaisuutta sanojen kirjaamiseen. (S18). Aikuiset vaativat siis virittäytymisen ja rohkaisun ennen kuin vuorovaikutus ja kerronta on mahdollista. Eräs vastaaja kertoo, että vanhusten kanssa on ollut helppo päästä alkuun viemällä heille lapsen satu, johon vanhus on sitten vastannut kertomalla oman satunsa. Vanhukset olivat innokkaasti kertoneet entisistä ajoista, tavoista ja perinteistä (S13).

Aikuisten satujen sisältö. Aineiston perusteella tuli käsitys, että aikuisten tarinat eivät ole niinkään sävähdyttäviä kuin itse tilanteen tuoma kokemus. Kuitenkin kolmasosa vastaajista oli saanut jotakin lisätietoa kertojan ajattelusta ja se oli yllättänyt kuulijan. Aikuisten kertomukset ovat vastaajien kokemusten mukaan muistumia päivän tapahtumista, muisteluita menneestä tositapahtumasta tai sitten perinteisiä satuja (liite 2: aikuisten satuja). Tämän aineiston vastaajien kertomat mieleenpainuvimmat aikuisten sadut olivat enimmäkseen mielikuvitussatuja (7). Aikuiset tuottavat usein kirjallista asiatekstiä, kun taas lasten kieli vaihtelee puhekielestä kirjoitettuun. Joidenkin havaintojen mukaan aikuisten tarinoissa on selkeä alku, juoni ja lopetus kun taas lapsilla rönsyilevä ja äkillinen loppu on tavallista. Muutaman vastaajan kokemus on, että osa aikuisista kertoo kuvailevia päivän tapahtumia ja osa välittömästi mielikuvituksekkaita tarinoita.

Aineistosta nousee esille tilanteen merkityksellisyys enemmän kuin tuotos. Poikkeuksen tekevät ne tarinat, joissa vastaaja on itse kertojana. Eräs vastaajista kertoo oman kokemuksensa, kun häntä sadutettiin ensimmäisen kerran. Hän oli saanut tehtäväkseen kuvailla ja kertoa, miten hän pikkutyttönä kulki tietä pitkin.

”Kokemus oli niin syvä ja vaikuttava, että mielessäni on vieläkin se metsä ja maisema ja tuoksu ja lapsuuteni ”henki” tuli elävästi mieleen. Kokemukseni mukaan en voinut tietoisesti vaikuttaa, mitä mieleeni tuli vaan kerroin vain...En kyllä yhtään muista mitä se toinen kertoi, jonka minä kirjasin. Omani oli niin vahva kokemus, etten voi sitä unohtaa.”(S16)

Toinen vastaaja kertoo, että alussa hän loi paineita itselleen ja kertoi vain omasta olostaan sillä hetkellä. Kun hän oli saanut muutaman kerran kertoa, tuli mukaan tähdenlentoja, erilaisia hahmoja ja sadut muuttuivat lähemmäksi ”oikeita” satuja. (S12) Eräs vastaaja kertoo, kuinka he olivat itsenäisyyspäivän perhejuhlassa tehneet kuuden henkilön ryhmäsadun yhdessä aiheenaan seinällä oleva moderni taideteos (liite 2: aikuisten satuja). Koko ryhmä oli innostunut ja yhdessä tarinoitu runo oli tuonut taulusta esiin monia näkökulmia sekä yhdistänyt sukupolvia tarinoinnin kautta (S14). Tästä nouseekin aineiston eräs merkittävä yhteneväisyys lasten ja aikuisten sadutuksessa. Lopputulos näyttäisi olevan molemmille yhtä tärkeä. Monet vastaajista kertovat, kuinka sadun tai tarinan ääneen lukemisen jälkeen kertoja on kokenut tyytyväisyyttä. Erään vastaajan kokemus kertoo monen muunkin kokemuksesta:

”Alkuun päästyään aikuiset usein eivät malttaisi lopettaa. He yllättyvät lopputulokseen, sen sisältöön ja määrään. He kertovat sadutuksen kokemuksellisesti antaneen paljon ja avanneen uusia näköaloja elämään.” (S9)

Tarkoitukseni oli löytää aineistosta kokemuksia aikuissadutuksen käytöstä. Seuraavassa on ryhmittelyt kuvaukseksi aineistosta nousseista ilmiöistä. Yhteenvetona totean, että aineiston perusteella aikuisten saduttamiseen liittyy erilaisia haasteita kuin lasten kanssa. Suurimpana haasteena on sadutustilanteen aloittaminen ja vapautuneen ilmapiirin luominen. Se kannattaisi sen perusteella, että menetelmällä näyttäisi olevan kuitenkin vastavuoroisuuden ja intensiivisen kuuntelun tuottamia vaikutuksia.

Taulukko 1. Aineiston luokittelu

LAUSUMAT	TAUSTAKYSYMYS JA KATEGORIAT
”Vanhus oli saattohoidossa, mutta innostui tästä tarinasta ihan mahdollottomasti.”	Kysymys mieleenpainuneesta sadusta: n=10 Aikuinen innostui yllättävästi. Lausumia 4
”Aikuisilla aloittaminen on vaikeampaa. He ajattelevat sadutuksen suorituksena”	Kysymys lasten ja aikuisten sadutuksen eroista: n=20 Aloittaminen on vaikeaa. Lausumia 11
” Sadutus ei tunnu järkevältä, ei tehokkaalta, ei hyödylliseltä”	Aikuinen on estynyt ja muodollinen. Lausumia 18
”Sadutus sana on terminä huono. Parempi käyttää tarina sanaa.”	Satu sana ei sovi aikuisille. Lausumia 7
” Se oli tositarina kertojan omasta elämästä. Se oli koskettava satu”	Kuulija saa yllättävää lisätietoa kertojan ajattelusta. Lausumia 8
”Se on avannut korvat kuulemaan”	Kaikista vastauksista poimittu: n=57 Sadutuksesta seuraa jotakin vuorovaikutusta kehittävä. Lausumia 38

6.2.3. Sadutusenetelmän käytön jatkumahdollisuuksista

Vastaajat pitivät kaikesta edellä mainitusta haasteellisuudesta huolimatta sadutusta sopivana menetelmänä myös aikuisten kanssa. Sitä ei kysytty erikseen, mutta lähes jokainen oli halunnut korostaa tätä asiaa lopuksi. Aikuisten ja lasten eroista kysyminen nosti tietysti siihen liittyvät haasteet esiin. Toisaalta nähtiin, että asia ei ole helppo vaan vaatii aina paneutumista asiaan. Menetelmän opettaminen lasten kanssa työskenteleville ei ole välttämättä helppoa. Kuusi vastaajaa korosti sadutusta vuorovaikutuksen harjoituksena. Yli puolet kaikista lausumista sisälsivät maininnan siitä, että sadutus oli edistänyt jollakin tavalla vuorovaikutusta. Tärkeänä nähtiin myös se, että sadutusmenetelmää käyttävä henkilö ei näe asiaa erillisenä temppuna vaan sen idea pitäisi sisäistää. Oma persoona on tärkeä työväline.

” Jos on sellainen tunne, että ei kiinnosta se jota mä sadutan, mitäs saduttamista se on, oisko se jo sitten nöyryyttämistä. Täytyy olla aidosti kiinnostunut mitä toinen puhuu. Toisilla se ei onnistu ikinä. Mulla on yks nuori nainen, joka sanoi, että oli saduttanut, mutta lapset ei osannut kertoa, ei ne osannu, ei! Sen tietää tasan tarkkaan, missä on vika.” (S3).

Muutama vastaaja oli pohtinut asiaa, miten perhe-elämän kiireessä tämäkin hauska sadutus unohtuu. Eräs vastaaja pohti, miten varhaiskasvatuksen ammattilaistenkin keskuudessa on vaikeaa tavoittaa sadutuksen ideaa.

”Sadutus on oiva keino purkaa myös asioita, mutta siihen on muistettava paneutua ja käytettävä aikaa! Ei voi noin vain pompata sadutuksen maailmaan... on oltava oma fiilis mukana ja ajateltava, että tilanne on sellainen, jolloin sadutus varmasti lähtee ihan itsestään eikä pakonomaisesti!” (S7)

Sadutusmenetelmää on käytetty aikuisten kanssa eniten sadutuskoulutuksissa ja muissa kasvatusalan koulutuksissa. Yhteistoiminnallisen oppimisen koulutustilaisuudet ja vuorovaikutukseen liittyvät aiheet sopivat sadutukseen. Dialogissa vastaaja kertoi tilanteesta, jolloin hän kouluttajana oli selvittänyt ristiriitatilanteen saduttamalla. Ryhmä oli istunut ringissä ja jokainen sai vuorollaan sanoa yhden lauseen, jonka vieressä olija kirjasi. Sai kieltäytyäkin puhumasta. Ensimmäinen sanoi, että oli kaunis ilma, seuraava kävikin suoraan asiaan ja ristiriita alkoi tulla jokaisessa lauseessa esille.

”Lause lauseelta rakentui tarina huonoista fiiliksistä ja mikä otti päähän. Siinä tuli ilmi, mitä ei oltu aikaisemmin ääneen sanottu. Oli mahtava tunne, kun oli pari kolme ker-

taa käyty läpi. Jatketaan tätä niin kauan kuin on tarvetta. Ihmiset oli hirveen helpottuneita...ryhmä löysi sen rauhansa ja löysi sovun sen kautta.” (S15).

Sadutusta on myös käytetty päiväkotien vanhempainilloissa. Vanhemmat ovat tutustuneet menetelmään, mikä on johtanut myös kotona satuilemiseen. Päiväkodin henkilökunta on kehitellyt erilaisia keinoja tarinoinnin synnyttämiseksi. Joskus on viritetty aikuisia nostelemalla pusseista esineitä ja kertomalla niistä, on keksitty lasten tekemiin töihin tarinoita ja satuja on tehty lapsille. (S16)

” Vanhemmat ovat saduttaneet vanhempainillassa toisiaan ja tehneet jatkosadun lapsille luettavaksi. Kevätjuhliissa vanhemmat ja lapset ovat tehneet yhteissatuja vuorotellen... pohdin sadutusta keinona, jolla voisin tutustua perheeseen ennen esiopetusvuotta. Mikä on perheen tarina? Saanko kaikki tiedot vai saanko tietää enemmän!” (S6)

Ryhmän tutustumisessa ja ryhmän käynnistämisessä on sadutus ollut hyvä keino avata nopeasti linja toiseen ihmiseen. Erään vastaajan mukaan sadutus lähentää, ryhmäyttää ja rikkoo jään tilaisuuksien alussa. (S17) Tutkimuskysymykseeni mitä sadutusmenetelmä voisi tuoda aikuiskoulutukseen, löytyi aineistosta paljon ehdotuksia. Alueita, joissa sadutusta voitaisiin käyttää aikuisten kanssa:

Opetusmenetelmänä: taideaineet, sanataiteede, ilmaisutaito- ja draamaharjoitukset.

Vuorovaikutusharjoituksena: dialogiharjoitukseksi, kuunteluleikiksi, tietojen saamiseen kyselemättä, tunteiden purkamisena.

Yhteisyyttä vahvistavana: tutustumisleikkinä, pikkujouluhupailuna, perheen historian tallentamisen menetelmänä, vanhusten ja lasten välisenä kirjeenvaihtona.

Sadutuksella tekstin tuottaminen: näytelmien pohja, tarinasävellys, varjoteatteriesitys, runon tekemiseen yhdessä.

6.4. Sadutushaastattelu – menetelmästä kokemuksia

Viimeinen tutkimuskysymykseni oli, voiko sadutusta käyttää haastattelumenetelmänä. Haastattelin kaksi paljon aikuissadutusta käyttänyttä vastaajaa. *SH1:n haastattelu* tapahtui messuhallissa keskellä hälisevää ihmisjoukkoa. Minulla oli kannettava tietokone mukana ja kirjoitin haastateltavan puhetta koko ajan. Olin etukäteen miettinyt, mitä haluaisin erityisesti hänen kertovan, mutta päätin, että annan mahdollisimman paljon hänen itsensä kertoa. Haastateltava katseli ensin lyhytsanaista vastauspaperiaan ja pyysin

häntä kertomaan aiheista lisää, mitä mieleen tulee. Hän alkoi kertoa ja tein keskellä kysymyksen: ”Voisiko sadutus sitten olla yks tapa oppia kohtaamista?”. Kertoja vastasi ”kyllä” ja sanoi, että nyt ajatus katkesi. Myöhemmin hän pääsi vauhtiin ja kertoi muun muassa siitä, miten ristiriitatilanteessa oli käyttänyt ryhmässä sadutusmenetelmää. Tein välissä muutaman tarkentavan kysymyksen, joka liittyi juuri puhuttuun. Sain myös tietää jotakin, mitä en olisi osannut kysyä. Hän kertoi, miten sadutusmenetelmä oli vaikuttanut, mitä hän oli huomannut sen seurauksena tapahtuneen. Hänen havaintonsa oli, että opiskelijaryhmässä, joka oli kokenut saduttamista, lähti luottamuksen ja arvostuksen ilmapiiri tasa-arvoisemmalta pohjalta kuin muissa ryhmissä.

“Niitten kanssa kun on sadutusta harrastettu, ollaan kahvilla ja olen mennyt istumaan, tulevat siihen pöytään ympärille, kokevat yhteenkuuluvaisuutta ja tuttavallisuutta. Sen oon selkeesti huomannu.” Kysyin lopuksi, miten hän koki kirjoittamisen hälinässä. Hänestä se oli yllättävän helppoa ja vapaa kerronta johdatteli häntä helposti filosofiseen pohdintaan.

SH2:n haastattelu tapahtui hänen työhuoneessaan. Asetelma oli muuten samanlainen kuin edellisessä. Aluksi tuntui siltä, että puhe rönsyilee sinne ja tänne enkä saa siitä aineistooni mitään. Pyysin kertomaan jostakin asiasta lisää. Itselle enemmänkin alkoi avautua kertojan sen hetkinen mielentila. Loppuvaiheessa kysyin, tulisiko vielä mieleen jotakin. Silloin kertoja innostui kertomaan siitä, missä tilanteessa hän oli oikeastaan ymmärtänyt, että samoja menetelmiä voidaan käyttää aikuisten kanssa. Sadutusmenetelmää käyttänyt oli löytänyt kuuntelun avulla vastavuoroisuuden ja kontaktin toiseen ihmiseen. Se oli ratkaiseva ja mielenkiintoinen asia, joka oli juuri sitä ydintä, mitä olen itsekin etsimässä SH2 kertoi sadutushaastattelussa, miten mikään aikaisempi aikuiskoulutus ei ole saanut aikaan niin voimakasta sitoutumisen ja itse keksimisen tunnetta kuin sadutusmenetelmän käyttö. Tämä oli johdattanut myös vastaajan kokeilemaan menetelmää aikuiskoulutuksessa. SH2 kertoo 25 ihmisen kokoontumisesta, jossa osallistujilla oli mukanaan ensimmäiset itse saduttamat tarinat (silloin lasten tarinat):

”Niillä oli kassissa lasten sadut, ne istuu ja käsi vapisee ja ne pitää kiinni niistä saduksista. Ne ei oikeastaan kuule mitä muut sanoo, ne odottaa, että ne saa lukea sen, koska se on niin fantastinen. Kun sitten alkaa puhua lapsista, ”tää ei oo koskaan puhunut”. Sadussa on kolme sanaa, ihminen on ihan haltioissaan: ”luettiin muille lapsille, oi miten ihanan sadun Lauri oli kertonut”. Siinä eka kerta ruvettiin puhumaan lapsista lapsen omin sanoin.” (SH2)

7. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDESTA

Varton (1992) mukaan laadullinen tutkimus koskee elämäntapojen ja tutkimustulokset muuttavat tällöin elämismailmaa suotuisaan suuntaan. Tutkimuksen on vastattava esitettyyn kysymykseen ja tutkimustulosten esittäminen on noustava tematisoidusta kokonaisuudesta eikä mistään muualta. Kysymys ei ole pelkästään dokumentoimisesta vaan sisällön esiin nostamisesta dokumenteista. (1992, 103-104.) Olen pyrkinyt vastaamaan alussa esittämiini kysymyksiin. Varton (1992) mukaan tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan, että siinä ei ole satunnaisia tai epäolennaisia tekijöitä. Tutkijan tehtävänä on karsia ne menetelmän johdonmukaisesti edetessä (Varto 1992, 104). Eskolan ja Suorannan (2001) mukaan luotettavuuden kriteereitä ovat esimerkiksi realistisuus ja vakuuttavuus. Samaa asiaa voidaan kysyä eri muodoissa ja eri aikoina kysyty antaa vahvistusta ilmiön pysyvyydestä. (s. 213-214) Tähän pyrin kyselyn ja sadutushaastattelun avulla. Realistisuuteen liittyvät myös aineiston riittävyys ja kattavuus sekä arvioitavuus ja toistettavuus. Kvalitatiivisesta aineistosta ei pyritä tekemään päätelmiä yleistäen. Yksityiskohtainen tarkastelu voi kuitenkin tuoda näkyviin jotakin, mikä toistuu yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 169). Aineiston riittävyys ja yksityiskohtaisen tarkastelun mahdollisuus taataan myös kahden menetelmän käytöllä.

9. KOKOAVAA TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kokoavasti voidaan todeta, että sadutusmenetelmä soveltuu myös aikuisille, vaikkakin se lähtökohtainen paikka ja merkitys on lasten maailmassa. Aikuisten on vaikeaa käynnistyä, heidän itsekritiikkinsä nousee helposti pintaan, mutta päästyään alkuun he kokevat tilanteen antoisana. Menetelmä edellyttää käyttäjältä samanlaista virittäytymistä kuuntelemiseen, olipa kertojana lapsi, aikuinen tai vanhus. Hyvin moni vastaaja oli kokenut itse sadutustapahtuman vastavuoroiseksi ja siinä oli samoja elementtejä, joita kuulluksi tulemisessa koetaan. Vastaajat olivat kokeilleet menetelmää hyvin monissa tilanteissa ja pitivät sen kehittämistä edelleen hyvänä ajatuksena.

Halusin pohtia sadutusmenetelmän filosofiaa ja etsin kohtaamisen etiikkaan liittyviä kokemuksia. Tutkimusaineistosta löytyy etsimäni eettinen sävy. Karlssonin (2003) mukaan sadutuksessa kertoja ja kuulija ovat tiedon tuottajia, jossa molemmat osapuolet hyväksytään aktiivisina, osaavina ja luovina ihmisinä. (2003, 36-38.) Eräs vastaaja sa-

noo ajatuksen, joka tulee monessa vastauksessa esiin: ”*Saduttaminen on annettu aika toiselle ihmiselle, täydelliselle kuuntelijalle ilman kommentteja ja kritiikkiä. Tässä maailman ajassa kuuntelijoita ei ole liikaa, mutta puhujia kyllä löytyy.*” (S16) Vastaajat kertoivat kokemuksissaan paljon kuulluksi tulemisen kokemuksista ja sen suotuisista vaikutuksista.

Valitsin sadun määritelmäksi Finnen määritelmän: ”*Jokainen satu on luotu siinä ympäristössä, mikä on kertojalle tutunomainen. Eräässä määrätyssä kohdassa yhteisestä sopimuksesta kuulijan ja kertojan välillä siirrytään todellisesta epätodelliseen. Se on sadun ydin, millään muulla tavalla satua ei synny.*” Vastaajien kuvailemat aikuisten tarinat olivat muistumia menneistä tai perinteisiä satuja. Sadun mahdollisuus on säilyttää tarina avoimena, ei-totena. Vastaajien kokemuksista voitaisiin päätellä, että tämä on ollut tärkeä elementti. Hägglundin (1997) mukaan sadun kieli menee syvemmälle ja siinä on tilaa symboleille ja vertauskuville. (Hägglund 1997, 22-24.) Muutama vastaaja kertoi nimenomaan tällaisesta kokemuksesta, kun hän oli itse ollut kertojana. Tämä olisi kiinnostava tutkimusaihe. Monen vastaajan käsitys oli kuitenkin, että sadutus-sanan tilalle pitäisi löytyä aikuiselle sopivampi nimitys.

Sadutushaastattelun käyttö aineiston syventämisen keinona oli onnistunut. Molemmat haastattelut antoivat lisätietoa ja syvyyttä aineistoon. Molemmissa haastatteluissa koin kuulijana samaa virtausta, mitä sadutustilanteessa tapahtuu, joskin kolmas haastattelu olisi ollut vielä paikallaan. Kertoja oli pääosassa, minun tehtäväni oli vain odottaa ja valita lopullisesta tekstistä tarvitsemani. Ensimmäisessä haastattelussa tein välissä kysymyksen, jonka seurauksena kertojan ajatus katkesi. Varton (1995) mukaan ”silleen jättämisessä” on kysymys siitä, toteuttaako ihminen vain omia suunnitelmiaan ja omia odotuksiaan. Jos näin on, silloin voi ymmärtää toisesta vain sen, mitä itse odottaa. Jos suhtautuu toiseen ihmiseen kuin ihmeeseen tai salaisuuteen, on mahdollisuus uuden syntymiselle. (Varto 1995, 57). Muutin seuraavaan haastatteluun väliintulojani enemmän ”kerro lisää” –tyyliksi. Mielestäni tämä vaikutti siihen, että sain tietää jotakin sellaista, mitä en olisi osannut kysyä ja mikä oli tutkimuksen kannalta kuitenkin oleellista.

Kysymys *mitä minä haluan kuulla* muuttui sadutuksessa *muotoon mitä sinä haluat kertoa?* Sadutusmenetelmä vaatii herkkää lähestymistä ja oman persoonan mukaan saamista. Pohdittavaksi jää, mitä tapahtuu saduttamisen jälkeen, mihin se parhaimmillaan voisi

johtaa? Tässä tutkimuksessa satu käsitettiin kohtaamisena, todellisesta epätodelliseen siirtymisenä, yllätyksellisenä, taiteellisenä ja syvällisenäkin leikkinä. Sille voisi olla kysyntää aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkittavaksi jää, mihin avoimella kohtaamisella ja vastavuoroisella puhettavalla päästään, mitä ne voivat avata yksilölle ja ryhmälle aikuisten maailmassa. Olisi mielenkiintoista tutkia, voiko kohtaamista voi opettaa ja miten sadutusmenetelmä voitaisiin mallintaa aikuisten käyttöön huomioimalla tässä tutkimuksessa esiintyneet haasteet.

LÄHTEET:

- Aaltonen, M. & Heikkilä, T. 2003. Tarinoiden voima. Miten yritykset hyödyntävät tarinoita? Jyväskylä: Gummerus.
- Buber, M. 1993. Minä ja sinä. Juva: WSOY
- Gabriel, Y. 2000. Storytelling in Organisations. Facts, Fictions, and Fantasies. Oxford: Oxford university press.
- Ihanus, J. 2002. Koskettavat tarinat. Helsinki: Gummerus
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2003. Tutki ja kirjoita. 6.-9. painos Vantaa: Kirjayhtymä.
- Hägglund, T-H. 1997. Satu, vakava leikki. Teoksessa J. Jokipaltio (toim.) Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Maaseudun sivistysliitto. s. 21-28
- Eskola J. & Suoranta J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä J. & Heikkilä K. 2001 Dialogi – avain innovatiivisuuteen. Helsinki: WSOY.
- Heikkilä, T. 2002. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus -avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: PS-kustannus.
- Koivunen, H. 1997. Hiljainen tieto. Helsinki: Otava.

Lehtovaara, J. & Jaatinen, R. 1996. Dialogissa – ihmisenä ihmisyhteisössä. Tampere: Osa 2. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisu A / 1996.

Niskanen 1997. Kirjallisia tienviittoja Teoksessa J. Jokipaltio (toim.) Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Maaseudun sivistysliitto. s. 7-14

Nonaka, I. & Takeuchi, H. 1995. The knowledge – creating company. Oxrord: Oxford university press.

Riihelä, M. 2003a. Sadutuskoulutuksen monisteita 1. Stakes.

Riihelä, M. 2003b. Sadutuskoulutuksen monisteita 2. Stakes.

Riihelä, M. 2003c. Sadutuskoulutuksen monisteita 3. Stakes.

Riihelä, M. 2000. Leikkivät tutkijat. Helsinki: Edita.

Riihelä, M. 1991. Aikakortit, tie lasten ajatteluun. Helsinki: VAPK.

Riihelä, M. 2004. Sadutuksen teoriatausta lyhyesti. Saatavilla www-muodossa URL: http://www.stakes.fi/palvelut/palvelujen_laatu/lapset/Sadutus/sadutuksen_teoriana.htm 3.2.2004.

Syrjälä L., Ahonen S., Syrjäläinen E. & Saari S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Varto, J. 1992 Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä.

Varto, J. 1995. Filosofian taito 2-3. Tampere: Kirjayhtymä.

Varto, J. 2003. Luentomuistiinpanot. Osaaminen, tietäminen ja taitaminen. Kasvatuksen filosofiset ja yhteiskunnalliset perusteet. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki. 8.10.2003.

Värri, J-M. 2002 Hyvä kasvatus. Kasvatus hyvään. 4. painos. Tampere: University Press.

Hyvä saduttaja!

25.11.2003 LIITE 1

Teen kartoituksen aikuissadutuksesta Helsingin avoimen yliopiston kasvatustieteen opinnoissani. Tarkoitukseni on selvittää muutamia perusasioita ja samalla löytää henkilöitä, jotka ovat saduttaneet aikuisia.

Vastaathan viimeistään 8.12.2003 mennessä.

Kiitos jo etukäteen, lähetän yhteenvedon tuloksistani sähköpostitse kaikille vastanneille! Nimesi ja tämänhetkinen työ:

***Kirjoitusohje:** aloita kirjoittaminen harmaalta alueelta. Kysymyksiä on viisi (5).*

- 1. Kirjoita siitä sadusta, joka on jäänyt selvimmän mieleen, miksi se sinuun vaikutti ja miksi se on sinulle tärkeä satu.** (Jos sinulla on satu tallella, liitä se tähän)
- 2. Mitä oleellista olet havainnut aikuisten saduttamisesta?** (Mitä eroa olet havainnut esimerkiksi aikuisten ja lasten saduttamisessa)?

3. Arvioi suurin piirtein, kuinka monta kertaa:

Olet itse saduttanut (kirjannut)	kertaa
Sinua on sadutettu	kertaa
Olet saduttanut lapsia	kertaa
Olet käyttänyt ryhmäsadutusta	kertaa

4. Arvioi suurin piirtein, kuinka monta kertaa olet saduttanut:

	Aikuisia:	Lapsia:
omia perheenjäseniä	kertaa	kertaa
omia vanhempiani	kertaa	
nuoria (yli 12-vuotiaita)	kertaa	
muita sukulaisia ja ystäviä	kertaa	kertaa
erityisryhmiä (esim. vammaiset)	kertaa	kertaa

muita, ketä

	Aikuisia:	Lapsia:
sadutuskoulutuksessa	kertaa	
muussa aikuiskoulutuksessa	kertaa	
yleisötapahtumassa	kertaa	kertaa
työpaikalla	kertaa	
laitoksessa (vanhusten, lasten)	kertaa	kertaa
sairaalassa	kertaa	kertaa

muualla, missä

5. Mitä muuta haluaisit mainita?

Aikuisten satuja

LIITE 2

Itsenäisyyspäivän juhlassa kuuden henkilön *ryhmäsatu*, virittäjänä taulu:

Kertojat: Eija, Tuomo, Petri, Anne, Sirpa ja Aku

Kaksi lasta,
jotka ovat lämpimissä pukeissaan
syleilyssä,
mutta alaston mies
katsoo pois päin lapsista.
Mitä väistän?
Lapset katselivat epätyytyväisinä
ja pelokkaina
mustan korpin aherrusta.
Verta tuskin näkyi,
vaikka korppi oli paikoillaan,
silti verilammikot olivat syvät.

Alaston mies syvässä pelossaan
ei uskaltanut katsoa taakseen.
Veri valui ruosteisena,
toinen lapsista halusi huolehtia toisesta.
Missä ovat äiti ja isä? Korppi mietiskeli,
jostakin kumman syystä
tajusimme yhdessäolon vaarat.

Heräsin siihen,
miltähän näyttäisi maalaus
toiselta puolen?
Jatkuuko se vai kääntyykö?
Mutta miksi maalari oli halunnut
kuvata alastoman miehen, kaksi lasta ja korpin samaan tauluun?
Rakkaus on huolenpitoa.

Aikuisen toiselle aikuiselle kertoma *perinteinen satu*:

Birgitta 45 v.

Yksi trollien olennoista Trolhal oli mieltynyt kauneuteen. Se olisi mielellään vain loikoillut sammalikossa karhunsammalia ihastellen kirkasta taivasta vasten. Sitä ei olisi huvittanut mikään muu kuin katsella taivaalle, yöllä tähtiä, päivällä pilviä.

Trollhallin emo oli myrkkyseitikki. Joskus se mietti ja haikaili: Olisipa emoni ollut mielummin vaikka pullea herkkutatti. No, siitä haikailustahan ei päässyt jäkälikköä pidemmälle. Siksipä se rupesi taivasta ihailemaan. Kunnes tuli päivä ja sitä huvittikin ryhtyä hommiin. Se alkoi tutkia kivilajikkeita. Se löysi marmoria, graniittia, rubiineja, kalkkikiveä ja niistä se rakensi vaikka mitä.

Aikuisen toiselle aikuiselle kertoma arkipäiväinen *tarina tai juttu*:

Anette 42 v.

Mistä tarina alkaa ja mihin se loppuu? Onko se kuin ympyrä, jolla ei ole alkua eikä loppua? Se on punaisen sukan mysteeri, joka sekoittaa aikataulut juuri silloin kun piti valita järjestys ja selkeys. Kun aurinko pilkisteli ikkunasta ensimmäisiä säteitään yön saateiden jälkeen.

Kun vähitellen havahduit liikkeeseen ja mietit mikä mahtaa olla se punainen sukka, joka piti hakea jo edellisiltana, mutta jonka unohdit kun jäit lukemaan mielenkiintoista kirjaa, joka otti valtoihinsa ja tunsit appelsiinin tuoksun ja sitten se alkoi se ainainen oravanpyörä, jossa toistuu tietyt kuviot, joka on kuin sekuntipeli, liikkeiden harmonia, mutta joka rävähtää kasaan kuin korttitalo kuin punainen sukka on hukassa. Tarvitaan salapoliisin taidot, herkkä hajuaisi ja miettimistä mitä edellisenä päivänä tapahtui. Mutta riittääkö se? Tuskin kukaan huomaa, koska kaikki ovat niin vajonneena omaan itseensä bussissa matkalla töihin, että sinulla on vain yksi punainen sukka jalassa.

Aikuisen toiselle aikuiselle kertoma *muistelu*:

Gertrud 69 v.

Oli talviaika, en muista mikä luokka oli, Särkijärven koululla. Tuli aprillipäivä ja me mietittiin, mitenkö opettajaa juoksutetaan. Välitunnilla menimme opettajan huoneeseen, koputettiin oveen ja sanottiin: opettaja, äkkiä pihalle, siellä on nuohooja. Opettaja äkkiä tuli ulos ja me kaikki yhdessä huudetaan kuorossa: aprillia, aprillia, opettajalle. Ja opettaja suuttui meille. Se oli vähällä ettei jättänyt meitä jälki-istuntoon. Se on ihan tosi juttu.